

Testvériség a temetőkapuban

Bizonyos, hogy ez a mese is merő kitalálás. De talán mégse mese és mégse egészen kitalálás: Élet, egy porcikányi. Élet, mert feloldhatatlan, mint a bánat, mely betölt és sajog a szívtől a körmünk piszkáig — és vissza. (Vicinális. Milyen furcsa: vicinális-bánat.) És a vége nagybetűs Elcsitulás, kijelentő mondat, ami után pontot rak az ember, mert be van fejezve, mert aztán már semmi sem következik. A pedáns még egyszer odanyúl a ceruzájával, megerősíti a pontot, hogy testes — feketén befedjen és eltakarjon, — fekete kárpit a világ falán.

Nem mese ez, nem is való; valami, talán szellő, illat, amely megcsapja az embert a temetőkapuban, ha arrajár; amihez aztán könnyű kitalálni Krausz bácsit, a jámbor öreget, (ő lett a főhős, életében először és utóljára); Hasek Svejkjét, az ütött katonát: valaha infanteriszt Bálint Mihályt, akit Galiciában hét méterre dobott a bomba, világ csúfja lett, ficamos és hebegő, és elhagyta a felesége. (Régi történet, senki sem hiszi, a világ nagyot és nem is egyet fordult azóta). Kitaláltam a tudós Baba Szókát, akié az elsőbbség a temetőkapuban, mert az ember gyászhuszár a temetkezési vállalatban és a temetőcsősz jókomája — vulgo: protekciós; Sztrina Szofiát, a megelevenedett gyászt, aki fiat adott a hazának (és a halálnak) és most aprópénzre váltja élete gyászát, mert valamiből csak meg kell élni.

S kitaláltam a többit is. Városomban a kettős temetőt, a katolikust és a pravoszlávot, a temető kettős kapuját, a kettős sétányt és a fasort, a sövénykerítést, a stilustalan két kápolnát, s csak a harangozó, a nyüzsgő embertömeg, no, meg a mindig jelenlevő idő, a valóság (a koradélutáni órákban vagyunk).

A többi mese, csupán játék. Például Bálint Mihály a nagybottal. Az öreg katona reggel óta itt posztol, mert neki édesmindent, hogy hol van. A sarkáig kitárt vasrácsos nagykapú tövében álldogál, rossz lábával toporog, úgy, ahogy tanította a tapasztalat. Néha átpillant Baba Szókához (lám, már ő is megérkezett), aki alatt teljesen eltűnt a sámlí, és olyan, mint egy gondos kotlós.

De mondóm tovább:

Mindszent napját ünnepli a bigottság. Az emlékező kegyelet előzőnli a temetőt és a kofák, koldusok, cukrászok és virágkereskedők jó üzletet csinálnak. Odvaiból előszédeleg a Múlt, ki az aranyhajú őszi napsütésbe, mely lágyfényű ragyogásával befonja a földet, a falakat, a temetőkert ágbogait, a fákat, és megőrzi az Örök Némaságnak: a sírköveket.

A temetőkapu előtt, a téren (azon túl, messzebb, villamos zörög), kétoldalt hosszan a cukrászok sátrakat vontak fel, árulták a sok jóféle cukorkát, álvét, édes búzát. A virágkereskedők ott üldögéltek ezernyi kosár virág, koszorú és zörgő szalag társaságában. Az árusok között a keskeny közben ünneplőruhás tömeg. Vásári zsvaj, cserregő, dörmögő népség, kedélyesen hangos köszönetések jobbról-balról. (A levegőben sírvirágok kesernyés illata.) A kegyelet és a csend ezermérföldnyire szökött innen, ahol most Krausz bácsi cselleng.

Jámbor öreg, pecsétesen, rojtos kabátujjakkal, feketében, mert már sok a gyászolnivaló. Kezében nagy csokor fehér krizantém, mint egy vőlegénynek. Sodródik a tömegben, magával tehetetlen, kormány és vitorla nélkül. Meg-megáll, fordul, odébbtasztják, aztán elkiáltja magát:

— Fetyen szép virág! Fetyenek szép krizantém!...

Csak nézték az őszhajú öregot, a mesebeli semmijesincs venségét, aki ki tudja mit osztogat virág képében utolsó kincseként: szerencsét, szerelmet, sikert, örömet, kenyeret, kolbászt-e? Csak nézték, megmosolyogták kifordított kalapját, nyelvét nyújtogató nagy cipőjét és mindent, amivel csak el volt látva, és azt is, ami hiányzott szegénynek.

Szép volt a virág, olcsó is, hát elkelt. Az ára megnyugtatóan csörgött az öreg zsebében és most, amikor az utolsó három szílat nyújtja oda Sztrina Szófiának (mert ő volt az egész kicsinységében és szomorúságában), Krausz bácsi most arra gondol, hogyan, de hogyan is szaporíthatná meg garasait. Ki tudná egész bizonyossággal megmondani, mi járt az öreg eszében: pálinka-e vagy tepertőspogácsa. A gondolat tüzetől nekipirulva, elindult az öregasszony után. Keresztülfurakodott a tömegen és máris ott volt a temető-

kapu vaskos oszlopánál. Jobbfelől, a kapuszárny tövében ott állt Bálint Mihály, mint egy arkangyal, karját kinyújtva mereven, mert az már régen nem hajlott. Balfelől Baba Szóka ült, tiszta fekete kötényben, jóltápláltan, bizalomgerjesztően. Mellette, a temető irányában Sztrina Szófia gubbasztott, markában Krausz bácsi utolsó három szál krizantémjával. Szopora szóval kínálgatta, persze kezesre, a jövőmenőknek, és Krausz bácsi becsapottnak érezte magát. Tétován megállt, levette elnyűtt kalapját, aztán lassú léptekkel behátrált a koldusok sorába, Bálint Mihály mellé. És várt. Baba Szóka megmozdult a székén, Sztrina Szófia egy pillanatra elhallgatott, az öreg katona meg hirtelen szólt volna egyet, ha nem lett volna hebegős, szegény. Az öreg Krausz aggodalmasan pillantott maga körül és amikor tekintete találkozott Mihályéval, valami olyasfélét motyogott, hogy csak egy kicsit ideáll, majd elmegy, hát mi van abban...

— Há, há, hát azt látom, hogy ideállt, csak azt nem tudom, mi a fézkes fenének — szedte össze magát Mihály.

— Szegény ember — motyogta az öreg.

Közben megjött Baba Szóka hangja is.

— Elmész innen, te rusnya vén csavargó! — dörögte a maga nyelvén, csak ennél még ékebben. — Hát nem látod, mennyien vagyunk itt? Elvennéd a más ember kenyerét?

— Most jöföm... láger — tárta szét kezét tehetetlenül az öreg. — Nem lenni kenyír, nem lenni ház, föld, tehén, slussz.

Bizony slussz! Vége mindennek, ami volt. Nagy ház a nagy sváb faluban, szőlőlugas, napos, verőfényes gang, nődögélő gyerek, asszony, család. A falakon színes tájképek, valami vándorpiktor festette. Gyönyörű bajorországi táj volt az egyikén, az erdő szélén ijedten megtorpanó őzikevel. A másikon a Rajna folydogált szelíden és a dombtetőn ódon várkastély nézegette magát a folyó tükrében. Slussz bizony mindennek, a jólberendezett gazdaságnak, a barnaszemű tarka tehéneknek, a fényesre csutakolt, táncos parádéslovaknak, a féderes kocsinak. S a bíróságnak is — mert az volt a faluban, bíró, — annak is. Alig felcseperedett fiát is elvitte a háború végén. (Szegény Kódl, hányszor elsiratta, s hányszor el ő maga is!) És aztán, hogy a fiú elment, nemsokára megmozdult a falu is. Zsongott a falu mint a méhkas, ahogy apraja-nagyja kocsira rakodott.

»Na vaziszt« — mondta Biller szomszéd akkoriban. — »Vaziszt? Kémr?« — S a Kódlka is, isten nyugosztalja, hogy mondogatta, gyerünk már, menjünk már. De ő csak pillogott, a füle tövét vakargatta, téblábolt szerte a házban, ment volna is, nem is,

csak hallgatott vagy hümmögött nagyokat — s lám ittmaradt. Bár ment volna el a kamerádokkal! Tán még a Kódl is élne szegény. Nem maradt volna egyedül, mint az ujjam ebben a szürke világban. A láger elvitte Kódlkát, de bár engem is elvitt volna, mondta az öreg keserűen. A házba idegenek költöztek, a földet mások művelik, övele meg a kutya se törődik. Nem szégyenlené a koldulást sem, a gyomor nagy úr, hát ezért.

Csend lett. A koldusok hallgattak. Baba Szóka láthatatlan pölyhököt szedegetett le a kötényéről, Mihály izgatottan, gamósbotját egyik karjáról a másikra vetette, Sztrina Szófia pedig me-reven, égő szemmel nézte Krausz bácsit. Belehasogatott valami a mellébe, jólismert valami, mert az évekkal együtt gyűlnek a fejfák, emlékezetünkben úgy glédáznak szép rendben, mint egy szakasz katona, és mind meg kell őket öntözni, mind a sírok virágait. Mert neki is volt egy fia, a daliás Zsívkvó, és ő is odaadta a hazának, egy másik hazának. Pilóta volt a Zsívkvó, a háború első napjaiban lelőtték. Sírja nincs sehol és siratja azóta is. Naponta emgeleti, de ez mitsem segít.

— Úgy kellett — sziszegte most felindultan Sztrina Szófia. — Úgy kellett. Hitler kellett nektek. Soha, mígcsak élek, soha nem tudom ezt nektek megbocsátani, sváboknak. Ha ti nem vagytok, az én fiam, az én sólymocskám is meglenne még. Jaoj, tugo moja, neprezsalyena. Jaoj... — fojtotta tenyerébe zokogását.

(»Nekem egy se volt, oszt mégis itt vagyok« — dörmögte maga elé Baba Szóka.)

Majd visszavette a szót:

— Csak annyit mondok, innen pucolj, mert fejedhez repül a papucsom! Csak akkor maradhatsz, ha valaki közülünk testvérnek mond, jól jegyezd meg! Másképp takarodj.

— Nem lenni... ház, — föld, tehén..., nem vanni láger, kenyír... — hajtogatta az öreg.

Mihály is mondott volna valamit. Olyan sok szó volt a nyelvén, igazította is a száját többször, de ami hang a torkán kijött, csak értelmetlen habogás volt. Olyasmit akart mondani, hogy menjen a rossznyavalyába, kenyere neki sincs. Izgatott volt. Hogyisne, reggel óta itt álldogál, és alig csörren valami a kalapban. Rossz napja van, azt a hét meg a nyolc, most meg itt van ez is a nyakán. És pont neki konkurrál. Mert a szeme jó Mihálynak, észrevette már, hogy az adakozó kedvűek, amikor az asszonyoknak adnak, nem mulasztják el, hogy neki, a temetőkapu koldusai között egyetlen férfinembélinek is osszanak. Hogy lesz ezután? Ha

befurakszik a másik, ha ketten lesznek emberek? A jóisten csak a megmondhatója. Hej! Nagy gond ez.

»Nem ettem nadragulyát« — dűnnyögött magában Mihály, az ütött katona. Ép kezével felemelte botját és néhány bökéssel a kijárat irányába fordította a védekező Krausz bácsit. Erre, mintegy adott jelre, nagy kavarodás támadt. A szegény öreg csak azon vette észre magát, hogy erős kezek szorítják, markolják, fején, hátán ütések puffognak, és mire megszabadult a kíméletlenül ráakaszkodóktól, már messze túl volt a temetőkapun.

